

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Leto IV - Cena 15 lir - 10 jugolir - 2.50 din

TRST nedelja 26. septembra 1948

Spedizioni in abbon. postale
Postnina plačana v gotovini

Štev. 1009

Odklenili so vrata v ul. sv. Frančiška včeraj ob 10. uri!

Prva akcija, torej, ki je bila izvršena kot posledica paktirane fašistične gonje proti našim šolam, je nastavna proslava.

Vsak tržaški Slovenec se namreč danes boji kot kdaj koli globoko zaveda svojih naravnih narodnostnih pravic in dolžnosti, da vpiše svojega otroka v slovensko šolo ter se odločno upre vsakemu poskusu, ki bi mu hotel to pravico krasti. Ta zavest pa je prav v Trstu — na meji dveh narodnosti — še toliko močnejša.

Poleg tega osnovnega in bistvenega činitelja, ki narekuje najnujnost slovenskega otroka v slovenski šoli, pa nam dokazujejo vsa dosežanja izkušstva, da tisti Tržanji, ki v zvezi je potrebno poudariti, da bo prej ali slej moralo v gospodarski politiki Trsta zmagovalno prevladati zaledenju, zlasti v trgovinskem pogledu. S tem v zvezi je ustanovitve nestetih uradov, institucij itd., ki bodo nujno nastale kot posledica daljnega gospodarskega procvita in napredka tržaškega emporija, ki je iz zaledja nastal in se bo s pomočjo zaledja tudi dalje bohotno razvijal.

Hkrati pa bo nujno s tem v zvezi zmagovalno načelo dvoječnosti in popolne enakopravnosti slovenske in italijanskega otroka, ki nam je bila že pred letom s mirovnimi pogodbami zajamčena in ki nam gre tudi brez oziroma na mirovne pogodbe, saj je enakopravnost našega jezika naša osnovna slovenska pravica. Oba jezika pa bo obvladala resnično le tisti, ki bo z uspehom dosegel v Trstu slovensko šolo. Tudi to je dosežanje praksa ponovno dokazala.

Tu pa tam se duje mnenje, ki ga med Slovenci širijo na razni način pristati italijanske raznarodovalne politike, res, s slovensko šolo bo težko dobiti službo, čes da bodo imeli prednost le absolutni italijanski šolci.

Na to odgovorjamo: s statističnimi podatki je dokazano, da je n. pr. sorazmerno ogromno število mladih učiteljev iz italijanskega maturo brezposelnih, medtem ko pa potreba po slovenskih učiteljih vsak dan raste. Prav tako je z drugim uradnim mnenjem. Uveljavljanje popolne enakopravnosti vseh državljanih in obinskih uradov bo nujno zahtevalo popolno obvladovanje slovenske in italijanske, za vse vrste uradov.

Ne mislimo na tem mestu navedati se celo vrsto drugih razlogov, ki govorijo v prid slovenskemu šolstvu. Omenimo naj le vprašanje malega števila vajencev, brezposelnosti absolviranih navtičarjev itd., kar je vse predmet daljše obravnavne, ki ga bomo obdelali na podlagi točnih številičnih podatkov v posebnih člankih našega lista. Zaključki, do katerih prihajamo pa odločno oporečijo v prid slovenskega šolstva.

Torej: SLOVENSKEGA OTROKA V SLOVENSKO ŠOLO!

Solidarnost z obsojenimi tovariši ki so branili dvojezičnost

Za obsojene tovarise in njihove družine so prispevali: Prejšnji znesek 63.350 lir.

Mahnčič 100, Stare 500, Bolko 200, Masten 100, Požar 200, Lovriha 100, Pangar 100, Modic 200, Svab 100, Zaidaršič 100, Mevija 400, Morel 400, Kravos 300, Ples 300, Babič 400, Tence 300, Škerlj 300, Princič 300, Cebulec 300, Perlot 300, Sajna 300, Gustinčič 200, Stopar 200, Modic 200, Trampus 300, Cebulec 300, Vodopivec 300, Boie 355, Novak 200, Pahor 300, Sumi 500, Spanger 100, Divjak 100, Tessera 100, Malalan 200, Bucik 300, Cesar 500, Jug 500, Simonič 300, Modrijan 100, Dietz 500, skupina tovarisev, članov ES 25.000.

VIII. OKRAJ OF — III. SEKTOR — ROJAN: Mihel 100, Kastelic 100, Vitez 300, Sakisa 1000, Maule 200, Zagar 200, Frandoliti 500, Carosani 100, Gombač 200, Susič 300, Fabjan 30, Bole 300, Podbršček 100, Mahnič 50, Harej 50, Trobec 100, Naljačen 50, Novak 50, Piščanc 25, Benič 300, Miklavc 50, Kosmini 150, Rapotec 100, Princič 300, Perič 100, Kriševič 100, Mahnič 200, Jurisnovič 150, Novak 400, Valentič 100, Zubranci 1000, Grbec 100, Sakisa 30, Hreščak 100, Mane 100.

VIII. OKRAJ OF — IV. SEKTOR SKORKLJA: Kavčič 100, Skrinjar 100, Zetko 100, Uršič 100, Stuka 100, Perlot 200, Zerjav 100, Alman 100, Maslo 100, Zerjav 100, Trampus 50, Augustinčič 100, Kavčič 100, Filipič 150, Orel 50, Saradž 50, Ferfolja 100, Batagelj 40, Nadižar 30, Skrinjar 100, Kocjan 100, Kovarč 100, Obad 100.

Pripradniki raznih okrajev: Adamčič 500, Silbar 500, Forcissio 50, Martelanc 400, Rutar 300, Stok 300, Vrabec 1000, Peric 500, Ukmar 500, Bunde 200, Krečević 150, Likčen 300, Bandelj 100, Debevec 200, Vovk 300, Faksa 300, Antončič 300, Horvat 1000, Košuta 200, Furlani 300, Perlot 300, Obad 400, Vremec 200, Perlot 150, Angellini 100, Smeraldi 400, Panjek 300, Ban 150, Smeraldi 100, Gabrček 300.

Do sedaj nabrano 119.760 lir. Prispevke je poljiti na upravo »Primorskega dnevnika« v ul. Ruggero Manna 29.

FRANCOSKA VLADA SE BOJI VOLITEV

Težka situacija v Franciji — preveza za odgoditev kantonalnih volitev na marec 1949 — Degolisti izvajajo tudi v Parizu

PARIZ, 25. — Včeraj zvečer je po drugem čitanju parlament sprejel z 292 proti 267 glasovom zakon, ki osnutek o ustanovitvi novih rezerv in o ureditvi nekaterih državnih. Republiški svet pa je pretežno s 156 proti 143 glasovom odbil predlog Cudenet - Lussy - Menthon, da se kantonalne volitve vrše v marcu 1949, ki je bil v parlamentu prvič že sprejet.

Potem pa je republiški svet sprejel ta zakonski načrt s spremembnim tekstom v razmerju 162 glasov proti 131 glasovom. Zdi se, da je francoske parlamentarne zgradbe manjša glasovanja, kajti potem so se enkrat glasovali, in sicer javno ter tako, da je vsak član republiškega sveta prišel na tribuno. Glasovanje se je končalo s 57 proti 44 glasovom; zaradi pozne ure — bilo je že jutro — je namreč večina je odšla. Tako je bil ponovno izglasovan predlog zakonskega načrta, ki predvideva kantonalne volitve za prihodnji oktober. Med 57 republiški svetniki, ki so glasovali za ta zakonski načrt, je 2 komunistov, dva Alžirca, 9 članov republiške stranke svobode, 8 članov druge skupine, 8 »zmernih« in en član MRP.

Ko pa je zakonski načrt prišel pred parlament, se je vnela živahna debata za in proti odgoditvi. V svojem govoru je dejal Duclos vladni: »Delate veliko napako, ko se branite nastopiti pri volitvah. Ko

mu je podpredsednik vlade Marie odgovarjal, je med drugim dejal, da je treba v težki situaciji, v kakršni se Francija nahaja, priznati državi z nepotrebnimi vzmernjenji. Pri tem Marie ni povedal, kako si misli, da bo v marcu 1949 položaj v Franciji bolj rožnat in pa bolj primeren za volitve. Nato je bil Duclosov amandament odbit z 298 glasovi proti 274 glasovom ter je bil sprejet zakon, ki odloga kontrolne volitve na marec 1949.

Francoska splošna zveza dela trjuje, da je 15 odstotno povzpetje med samimi plačili, ki naj prikrije nove in znatne povečave v cenah. Med tem ko je namreč vlada za 15 odst. zvišala mezde, je pa že tudi povzela razne davčine, ki jih bodo morali plačevati predvsem nameneščini, ki bodo tako prispevali levi delci za njih 80 milijard, ki bi jih rada vlada prihranila ali bolje izšla iz francoskega delovnega ljudstva.

Danes zvečer je imel Queuille govor po radiu, v katerem ni povedal ničesar novega. Govor je spominjal na podoben govor Reynauda. Kakor Reynaud poziva tudi Queuille francosko ljudstvo, naj mu pomaga v težavi situaciji, ne da bi seveda dal težko preizkušnemu francoskemu delavstvu zagotoviti pričetke nove politike, ki bi ne nalagala vseh žrtv na ramena delovnega ljudstva.

»Franc Tireura se pritožuje, češ da opozorila delavskega sveta niso slišali. Vlada namreč že pripravljala nova povišanja cen, ki bodo še zmanjšala nabavno moč mednarodnih delavcev. Neki ugi komentatorja pa piše, da bi bila edina parlamentarna rešitev, ki je še mogoča, ustanovitev nove ljudske fronte. V neki dvorani, kjer bi moralo biti danes zvečer ob devetih degolistično zborovanje, je prišlo do pretepa, med katerimi je bilo več oseh ranjenih. Policija je nato izpraznila iz dvorane nasprotnike zborovanja. Dvorana je popolnoma opustošena.

Tudi iz Washingtona je prišla vest, da je sovjetski veleposlanik Panjuškin izročil v sovjetskim odgovorom namestniku zunanjega ministra ZDA Lovettu. No, ta je sestavljena v ruščini ter jo morajo še prevesti, nakar jo bodo takoj sporočili v Pariz Marshallu, ki je na zasedanju glavne skupščine OZN. Zdi se, da je hiter odgovor sovjetske vlade zapadne velesile skoraj nekoliko presenetli; vendar pa se uradni predstavniki zelo zavajajo podati kakršno koli izjavo.

Iz Pariza sporočajo, da bo berlinski problem in sovjetski odgovor predmet razgovora ta večer med Bevinom, Marshallom in Schumanom. Iz Kirov, ki so navadno dobro obveščeni, poročajo, da bo sovjetski veleposlanik v Londonu Zarubin prihodnji teden odpotoval v Moskvo.

V Nemčiji ukazujejo ZDA tudi Veliki Britaniji

Od 11 milijard dohodkov zapadnih kon Nemčije gre 6 milijard za okupacijske stroške

BERLIN, 25. — V angleškem obzoru na ameriško vlado, ki zahteva, da se preneha vsako demontiranje nemške industrije v britanski coni, je opazna velika nevolja pa tudi nemoč za kakršno koli upiranje ameriški gospodarski politiki v Nemčiji. Britanska nota daje razumeti, da bodo investicije ameriškega kapitala v nemški industriji okrepile tiste panoge, ki bodo lahko predstavljale ogrožanje za britansko izvozno trgovino. Ukaz o prenehanju demontiranja nemške industrije predstavlja slabo znamenje za uspeh misije Stafforda Crippsa v Washingtonu, ki je si naj oprižadeval za močnejše znanjanske nakazil Marshallovega plana v Nemčiji.

Berlinski list »Taegliche Rundschau« poroča, da sta se po ameriških načrtih ustanovili dve finančni družbi, ki bosta morale kupiti tovarne »Farben«. Osem milijard nemških financ je bilo po načelih mednarodnega prava izvedeno iz ameriškega kapitala v nemški industriji okrepile tiste panoge, ki bodo lahko predstavljale ogrožanje za britansko izvozno trgovino. Ukaz o prenehanju demontiranja nemške industrije predstavlja slabo znamenje za uspeh misije Stafforda Crippsa v Washingtonu, ki je si naj oprižadeval za močnejše znanjanske nakazil Marshallovega plana v Nemčiji.

Vsak poskus ustanovljati na Tržaškem ozemlju novo organizacijo pod imenom **Osvobodilne fronte** pomeni samo razbijati enotnost **Osvobodilne fronte** in oddaljiti se od njenih osnovnih načel in tradicij narodno-osvobodilne vojne, ogrožati kulturne in narodnostne pravice Slovencev na tem ozemlju ter zavestno trgati organske vezi s Slovenci, ki v svobodi gradijo svojo socialistično domovino.

Osvobodilna fronta opozarja vse Slovence na Tržaškem ozemlju, naj ne dopustijo, da jih varajo razbijajo enotnosti slovenskega ljudstva, razni frazerji in dvomljive osebe, na katere bo zgodovina za njihovo sedanje delo vtisnila neizbrisni pečat narodnega odpadništva, ter naj še bolj strnejo svoje vrste v obrambo enotnosti in načel, na osnovi katerih je bila ustanovljena **Osvobodilna fronta!**

(Iz izjave tajništva OF za Tržaško ozemlje)

OB ŠOVINISTIČNI IN JEZUITSKI GONJI PROTI SLOVENSKE ŠOLAM V TRSTU

Rainer, Baraga, Simoni in svobodna slovenska šola

So še vedno v Trstu ljudje, ki so močno zadržani v razvoju in še vedno mislijo z možgani onega žurnalista fašističnega glasila »Il Popolo di Trieste«, ki je nekoč pisal, da smo Slovenci »nekeje«, ki jih je treba zmečkati. Eden takih zaostalih je tudi članek, ki je sicer v svojih člankih v »Giornale di Trieste« poskušal maskirati svojo fašistično miselnost ob napadih na slovensko šolo, a se mu je to popolnoma ponesrečilo. Dvakrat ponesrečilo, kajti ne zadostuje v Trstu proglasiti svoje članke za »dokumentacijo«, da bi jim ljudje verjeli. Danes je ogromna večina tržaških Italijanov bolje informirana o položaju in težnjah Slovencev, nego bi bilo to fašističnim pisnom prap. In med nekdanjim »Popolo di Trieste« ter današnjim »Giornale di Trieste« je smes narodno osvobodilna borba, v kateri sta se srečala v našej uri preizkušnje slovenski okoliščini in italijanski delavec in sta silebila bojno tovarstvo, ki je skozi leti in trpljenje, nje skovalo slovensko-italijansko bratstvo. Zato je zelo tvegano, če danes v Trstu piše o slovenskih zadevah, tudi o slovenskih šolah oni, ki tega ne pozna. Naravnost predrzno pa je, če tak človek piše o slovenski šoli na Primorskem v času narodno osvobodilne borbe, torej v tistem času, ko se je morala pisec skrivati v Trstu, ali pa je dobro oborožen v v družstvu svojih fašističnih pajočev hodil na Kras samo na kazenske ekspedicije in hajke.

»Giornale di Trieste« od 4. septembra piše, da je »Gaulterio Rainer leta 1943 obnovil v senci ključnega križa slovenske šole Tržaškemu ljudstvu do Opčin. In če

tudi nam članek ponovno »priznava« pravico do slovenskih šol, mu je vendar ta Rainerjeva obnovna slovenskih šol »zopetno ustatenje« evokovnega esogno panslavista do konquistare la nostra terra« (Evo fašizem brez maske!).

Toda pojdmu k Rainerjevemu slovenskim šolam. Resnica je, da so nacisti, ko so po kapitulaciji Italije in po sto drugih udarh, ki jih je prejeli predvsem na sovjetski fronti in na jugoslovanskem ozemlju, ubrali na Primorskem drugačno taktiko nasproti Slovincem, kot so jo v letu 1941 na Štajerskem in Gorenjskem. Hoteli so se pred Primorci postaviti kot »osvoboditelja« izpod fašističnega jarma do včerajšnjih svojih zavencev. Zato so ponujali primorskim Slovincem župane-domacine in seveda tudi slovenske šole. Toda članek »Giornale di Trieste« bo moral najprej preučiti zgodovino OF slovenskega naroda, da bo razumel, zakaj je primorsko ljudstvo odklonilo »slovenske šole« iz okupatorjevih rok. Ne samo zato, ker je spoznal, da hočejo Nemci s takimi »evklidovskimi koncesijami« razorožiti borbenost Primorcev, temveč tudi zato, ker nismo bili, nismo in nikdar ne bomo zadovoljni s tako »slovensko šolo«, ki bo slovenska samo po jeziku, po duhu pa bi bila tuja ali celo slovenskemu duhu sovražna.

Primorsko ljudstvo si je samo obnovilo svoje šole, ki niso bile v ničemer odvisne od »gaulterije Rainerja«. Predlogo bi bilo iznesti vse dokumente o nastanku in razvoju partizanskega šolstva, vendar hočemo postreči demokristjanskim člančkarju z resničnim dokumentom.

»Partizanski dnevnik« letnik II, št. 230 od 31. avgusta 1944 (tolkrat se ciklostirani) piše v uodniku »Šolstvo v Slovenskem Primorju« med drugim: »Naše primorsko šolstvo je izraz narodne volje, katere je podpiralo vodstvo z usemi sredstvi. Ko so morali fašisti zapustiti našo zemljo, je šlo z njimi tudi zasoženo fašistično učitelstvo. Bolj kot je se mogla kdaj prej, se je zdaj oglašala na Primorskem želja po slovenskih šolah. Nemški okupator je hotel to željo izrabiti zase, hotel je dati Primorski šuabo-

Zaveden Slovenec, vzdajaj svoje otroke v materinem jeziku!

njenemu člančkarju iz »Giornale« povedati, kako se je razvijala slovenska šola neposredno pred njegovim nosom.

V samem Trstu nismo imeli med nemško okupacijo le komande nemških vojakov in politične organizacije, temveč tudi šolo slovenskega otroka. V Trstu je bila poslana kot šolska referentka, m. Mar. Samsa, ki je imela sicer nesrečo, da so jo colotiljevi prijeli, a toliko sreče, bolj poguma in odločnosti, da jim je zbežala iz tragične viti Bellosguardo. Zapustili je sicer morala nato Trst, a drugi so nadaljevali njeno organizacijsko delo. V samem mestu so se zbirali slovenski učitelji in organizirali tajne jezikovne krožke, v katerih so se zlasti mladi učili svojega materinega jezika. V zgornji okolici pa smo imeli slovenske šole, ki jih je ljudstvo samo ustanovilo in jih vodilo nadzoru slovenskih organov imenovanih od mlade razvijajoče se ljudske oblasti. Navajam primer Bazovice, kjer so starši 15. januarja 1944 ustanovili roditeljski svet, za katerega, ker je bil tajen, ni mogel seveda zvedeti niti didaktični ravnatelj G. Feretti. 23. januarja 1944 se je pričel pouk na bazoviški šoli. Res je sicer, da sta v Bazoovici prišla zana kolaboracionista Jazbec in Gržinič, ki sta se zastopni trdila, da bi ustanovila »Rainerjevo« slovensko šolstvo in sta ponudila učitelstvu celotno plačo. Toda niti stari postojank učitelj Gruntar je njihove Judežev groše odklonil in jim jasno povedal, da bazoviške šole ne morejo štetl kot svoje. Klub nevarnosti pa je bazoovski šoli obiskovalca šolska nadzornica prosvetnega oddelka južnoprimorskega (Nadaljevanje na 2. strani.)

Italijanska vlada krši dogovor o nemški manjšini

BOOZEN, 25. — Izvršilni odbor ljudske stranke »Volkspartei« v Južni Tirolski je na svoji zadnji seji sprejel vrsto sklepov v zvezi s položajem v Južni Tirolski. V neki resoluciji ugotavlja izvršilni odbor, da je italijanska vlada sprejela volilni zakon, ne da bi upoštevala dogovore med italijansko in avstrijsko vlado. Stranka si pripravi svobodno akcijo za izvedbo omenjenih dogovorov. V resoluciji je tudi rečeno, da bo bodoče stališče stranke do italijanske vlade odvisno od rešitve, ki jo bo italijanska vlada podvela glede življenjskih vprašanj nemške manjšine.

Tsinan v rokah demokratske vojske

NANKING, 25. — Iz vladnih krogov se doznava, da je kitajska demokratska vojska danes ponovno popolnoma zasedla mesto Tsinan.

Rainer, Baraga, Simoni in res slovenska šola

(Nadaljevanje s 1. strani.)

skaga okrožja, kamor je Bazovica po tedajni upravi razdeljena spadalala.

Da sta partizanski vojski Padriče in Grapada imeli tudi svoje partizanske šole, menda ni treba niti pripovedovati. Opazni, ki jih «Gornale» imenoma navaja v zvezi z Rainerjevimi šolami, pa so dale najprej primer svoje premočrnosti in odločitve kakršnega koli sodelovanja z okupatorjem. Jazbec in Griznič se sicer uspešno spravili na Opčinah skupaj okrog 20 učencev, toda tudi ta šola je po dobrem tednu poslovanja prenehala delovati.

Na Colu pri Repentaboru pa je že bila redna šola, podrejena šolskim oblastem srednjeprišolskega okrožja. Morda so si belogardiisti domislili, da je šola, ki so jo oni ustanovili v Devinu, v svoji postojanosti, res njihova. Toda tudi tu sem je segal vpliv partizanskih šolske oblasti, od katere je to. Zorka Legiševa prejemala navodila in se po njih ravnila. Končno je bila aretirana, odpeljena v Corone in skozi Dachau prehodila, ves križev po tisočev in tisočev antifašističnih bojev. Zorka Legiševa pa ni bila edina žrtev borbe za svobodno slovensko šolo. Širom po Primorskem so belogardiisti in SS-ovci, iskanje tudi četniki, lovili partizanske učitelje, jih pošiljali v koncentracijske taborišča ali jih pobijali na mestu. Naj omeniti tu le tovariša Korkorava Ljuzeta-Gorazda, učitelja na svobodni slovenski šoli v Samotorici, ki je bil od Nemcev odgnan in v bližnjem gozdu ubit.

Pisec strupenih člankov v «Gornale» di Trieste seveda vsega tega ne ve, in tudi če bi vedel, ne bi tega razumel, ker ne more razumeti borbe slovenskega ljudstva za resnično svobodo, ki obsega tudi svobodo in neodvisnost slovenskega šolstva.

Kajti, če bi nas razumel, ne bi v svojem tretjem in četrtem članku pisal o odnosih našega ljudstva in njegovih organizacij do Simonija in Barage, tako kot piše. Tudi po propadu nacifašizma, ko je prevzela pravno te krajev angloslovenska okupacijska uprava, se niso izpolnile želje slovenskega ljudstva, da bi o svoji šoli odločilo samo. Čeprav je Simon moral odstraniti po kratkem času Jazbeca in Griznič, ki sta bila in le preveč poznana kot kolaboracionista, vendar so ostali še nadalje na vodilnih mestih slovenske šolske uprave kolaboracionisti, ki niso med vseh razvili svoje aktivnosti na naših tleh. Tudi avstrijskega slovenskega šolstva nam niso in nam ne morejo biti porok, da bo ta šola resnično in vsem svojem bistvu, torej tudi po duhu slovenska. Vsek pa učenec se bo zato smel bledati trditvi pisca članka da celata delo inseganjta ko pravi, čar Baraga e gli sponsoni del panslavismo locale ara stato raggiunto un'accordo in base al quale la metà degli insegnanti da nominare per le scuole slovene doveva essere scelta fra gli elenchi presentati dall'UAIŠ. To so še prave halucinacije, «Gornale» člankar, naj bo prepričan da ne bo slovensko ljudstvo nikdar sklepalo nikakih sporazumov s tistimi slovenski, ki so v šoli upravljal le izvrševalci tujih ukazov. Mi nismo in nikoli ne bomo odstopili od borbe za resnično svobodno slovensko šolo.

Pa naj bo tudi prepričan, da se bomo prav tako odločno borili tudi proti njemu in njegovim podjadem, ki v svoji megalomaniji mislijo, da bi se moral slovenski učenec v slovenski šoli učiti le slovene zgodovine rimsko-germanske imperije (Zakaj ne tudi Musolinijevog?) in le italijanskega zemljepisa. V svojem članku «Veleno nel libri di testo» se čudi pisec, da v trških šolah insegnjano ne piše nič menio cije ehe si insegna a Lubiana, a Zagabria, a Belgrado, proprio come se Trieste fosse una città jugoslava incorporata cioè nello Stato sloveno.

Da, gospodje pri «Gornale». Prav tako bi moralo biti. (a žal ni), da bi se vsi slovenski učenci učili zgodovine slovenskega naroda prav tako kot v Ljubljani, pa bili to učenci na «Svobodnem tržaškem ozemlju», pod Italijo, na Koroskem in Avstriji ali v Porubju pod Madžarsko. Brez strahu, gospodje! Slovenska zgodovina sama na sebi nima nič imperalističnega; če pa jo učijo se profesorji in učitelji, ki so prežeti z idejo mednarodnega sodelovanja in bratstva med narodi, potem lahko mirno spite — če niste lažisti. In tudi se ne bojte za naše učence, da ne bi poznali italijanske zgodovine. Z prejšnje in tudi sedanje generacije slovenske mladine se učijo spoštovati italijansko ljudstvo ob italijanskem šolskem inštrumentu, ob Danteju in drugih velikanih duha, ki jih je italijanski narod dal človeštvu. Ne moremo pa nič za to, če se naša mladina bolj navdušuje nad imenom onega Tita, ki je osvobodil svojo domovino, nego nad onim Titom, ki so mu postavili stavokot, ker je zasluževal tuj ljudstva. Če bi v italijanskih šolah vsaj učence in dijake v takem odnosu do slovenskega naroda, kakor vzgajamo v slovenskih šolah odnos do italijanskega naroda, potem bodite gospodje od «Gornale» prepričani, da bi kmalu ušli ne tmei kdo čitati vaših sovinskih strupenih člankov proti slovenski šoli.

Vi seveda živite od sovraštva, živite od napihnevalne učilne in v fikcni ideji, da ima vaša civilizacijska privilegija, da absorbira našo, ste pa v zmoti in zato boste razočarani. Ljudstvo, ki je obnovilo svoje po fašizmu uničeno šolstvo sredi vojne vihre tudi za čeno krvavih žrtev, se ne bo preplahilo vaših kilometričnih člankov in tudi vse druge vaše akcije in mahinacije so odveč. Mi se bomo borili dalje za našo slovensko, resnično slovensko, svobodno šolo do zmag, v katero neomajno verujemo.

TRŽAŠKI DNEVNIK

Uslužbenci ACEGAT-a postavili rok upravnemu svetu, v katerem mora postaviti ta nove predloge

Ze v več člankih smo razpravljali o položaju uslužbencev ACEGAT-a in o pogajanjih, ki se vršijo med predstavniki obeh sindikalnih organizacij in med upravnim svetom ACEGAT-a. Ker so se ta pogajanja zaradi nepostojnosti upravnega sveta prekinila, so skilale Enotni sindikati v petek glavno skupščino v menzi v ul. Boleto, da bi tam razpravljali o položaju, ki je nastal zaradi prekinitve pogajanj in o raznih drugih problemih.

Glavne skupščine se je udeležilo veliko število uslužbencev ACEGAT-a, med katerimi je bilo več članov Delavske zbornice. Seveda se na tej skupščini ni pojavila notranja komisija Delavske zbornice, čeprav jo je tovarniški odbor povabil. Tako kaže vodstvo Delavske zbornice svojo dobro voljo za skupno borbo vseh delavcev. Sicer pa saj si ne moremo od teh vernih hlapcev svojih gospodarjev in vnetih zagovornikov Marshallova načrta tudi pričakovati kaj drugega.

V živahni diskusiji, ki se je razvila med navzočimi, so govorniki podali kratek pregled o poteku teh pogajanj in navedli tudi vzroke, ki so dovedli do prekinitve teh. Poudarili so, da se je vodstvo ACEGAT-a, so ob koncu glavne skupščine privolilo v pogajanja. Sele na odločno zahtevanje vseh uslužbencev je bilo prišlo sklicati predstavnikov sindikalnih organizacij. Toda prav na tem pogajanju je bilo jasno razvidno, da niso imeli voditelji ACEGAT-a nobene volje pri-

Z množičnega zborovanja žen v Bazovici

BAZOVICKE ŽENE OBOJAJO FASISTIČNO GONJO PROTI SLOVENSKEM ŠOLAM

V petek zvečer je bilo v Bazovici množično zborovanje žen, na katerem so razpravljali o sedanjem političnem položaju. Ze po številnem obisku lahko sklepamo, da so naše žene razumele važnost tega sestanka ter da se je hotelo o vsem, kar jih zanima, pogovoriti. Najvažnejši problem, ki ga so obravnavale, je bil seveda problem slovenskih šol. Reakcija, ki je izrabila ugoden trenutke, ki so razni frakcijski elementi vneli razdor v naše množične organizacije ter hoteli razbiti bratstvo med Slovenci in Italijani, je prišla ostro brobo proti slovenskim šolam. Naše žene, ki so se pod fašizmom in kasneje v narodno osvobodilni borbi toliko žrtvovala, da bi pripravile svojim otrokom boljše življenje ter jim zagotovile šolski pouk v materinski, so se prav posebno obšutila le napad reakcionarjev.

Da bi podkreple svoje ogorčenje zaradi nesramne gonje proti slovenskim šolam, ki jo vodi tukajšnje reakcionarno časopisje, so ob koncu tega množičnega sestanka izglasovale resolucijo, katero so predložile tudi odgovornim šolskim oblastem. Resolucija se glasi:

«Žene, zbrane na množičnem sestanku v Bazovici, odločno protestirajo proti izpadom trških šovinistov ter proti gonji, ki jo upravičeno proti slovenskim šolam. Obsojamo fašistično postopanje nekaterih elementov, ki hočejo onemogočiti otrokom vpis v slovensko šolo, ki s svojim delanjem in propagando odvračajo slovenske otroke od slovenskih šol.

Zahtevamo, da vojaška uprava, ki je odgovorna za vsa ta dejanja trških šovinistov, zaščiti slovenske šole in kaznuje ljudi, ki z besedami in dejanji rovarijo proti slovenskim šolam, ki so po mirni pogodbi enakopravne z italijanskimi.»

Iz obupa si je zasadila nož v prsa

Včeraj v nočnih urah so pripeljali v glavno bolnišnico 27-letno Elizabeto Wilhelm iz ulice Medeta 7. Kot kaže se bo morala zdržati v bolnišnici zaradi rane vsaj dva tedna. Wilhelmova ima rano na srčni strani, ki jo ji je povzročilo rezilo. Poleg tega ima še manjše praske po nosu. Njen zaročenec Alojzij Peric, ki živi skupno z dekletom, je povedal, da sta se zvečer skregala zaradi njihovih družinskih razmer, pri tem da je on tudi nekaj namrlil. Po tem družinskem incidentu, ki kaže, da ne obstaja nikakršna ljubezenska idila med zaročencema, je Wilhelmova v obupu pograbila nož in si ga zasadila v prsi blizu srca. K sreči pa je srce ostalo nedotaknjeno.

Ubegli tič ujet

V sredo zvečer je policija aretirala še dolgo iskane 26-letnega Miroslava. Ko je bil pred časom pred vsiljenim zavezniškim sodiščem proces proti tatovom, ki so kradli bakreno in jekleno žico iz vojaškega skladišča v pristanišču za les (Sealo legnami), bi moral biti tudi Lulin na zatočni klopi, saj je bil temno povezan s krivci. Toda Lulin se je umaknil rokam pravice na ta način.

Ko je ameriška policija izsledila tolopo, je aretirala tudi omenjenega in so ga pripeljali v vojašnico Duca d'Aosta, kjer naj bi bil zaslišan. V ta namen so zaprli fanta v posebno sobo. Da bi mu za vsak pri- mer onemogočili beg, so mu uklenili zapetje z verigo, ki je bila pritrjena v zidu. No, kljub tej varnostni meri, je Lulin pobegnil. Ko ni bilo nobene straže blizu, je z vso silo izruval verigo iz zidu, skočil skozi okno na plan in hajd v svobodo.

Do srede zvečer se je ubežnik skrivaj in izogibaj srečanju s policijo. Sedaj pa bo moral dati odgovor sodišču zaradi kraje blaga zavezniškega izvora in pa zaradi bega.

Slovenci branimo svoje najosnovnejše pravice

23. septembra t. m. je bil na Proseku množični sestanek, na katerem so razpravljali o napadih šovinističnega tržaškega tiska na slovenske šole ter sprejeli resolucijo, ki so jo podpisali poslali na vojaško upravo in na uradništvo «Gornale di Trieste» za zahtev, da jo v celoti objavijo. Prav tako so tudi Prosečani poslali obnem z resolucijo izjave staršev iz mešanik z komore, iz katerih je razvidno, da so prostovoljno vpisali svoje otroke v slovensko šolo. Ta protest mora «Gornale di Trieste» na podlagi tiskovnega zakona objaviti. Če pa ga v najkrajšem času ne bo objavil, pa bo objavil naš dnevnik in s njim vred vsi demokratični italijanski časopisi.

S tem da Slovenci branimo svoje najosnovnejše pravice, vodimo istočasno borbo proti mednarodnemu imperializmu v svetovnem merilu. Borba za slovenske šole, pri povzajanju cen na gospodarstevskem področju bo naše vrste še bolj utrdila, ker so na teh upravljanjih zainteresirani ne le Slovenci, nego tudi vsi demokratični Italijani.

Policija je zasledila tolpo črnoborzijsancev, ki je odtegovala moko v Trstu in jo pošiljala v Italijo

Po dolgem zasledovanju je policija odkrila tolpo špekulantov, ki so belo moko odtegovali s tržaškega trga in jo nezakonito izvažali v Italijo, kjer so jo prodajali na črni borzi po 150 lir kg. Na sled so prišli tolpi na tale način.

Meseca avgusta je preko železnicekega obmejnega bloka pri Trzinu v Italijo pošiljala 100 stotov bele moke iz Tržaškega ozemlja. Po- šiljka je bila opremljena z rednim izvoznim dovoljenjem s strani Diterala, krajinjanskega zavoda za prehrano. Čez nekaj dni je zopet sledila nadaljnja pošiljka drugih stotov bele moke v Italijo. Finančni odsek policije je postal pozoren, ker je znan, da že nekaj časa sem ne izdajajo izvoznih dovoljenj za tako velike količine moke. Nadaljnje informacije pri merodajni uradi so potrdile, da v mesecu avgustu ni bilo izdanega nobenega izvoznega dovoljenja za moko.

Takoj se je policija vrgla na zasledovanje in preiskavo zadeve. In res je uspelo agentom «Volantes» pod vodstvom podinspektorja Fabia Serasinija priti zavezi do dna. Prvi je bil aretirani špediter Salvatore Adamo. Ta je na policijskem zaslišanju pod težo dokazov izpovedal mamljavo o nebednem poslu. Takoj za tem je bil aretirani Ireneo Giudici, uradnik pri trdnici Gondrande. Adamo je kupoval pri nekaterih trdnih in pekih moko, ki jo stranke niso dvignile in je ostala v skladiščih. Zadeva pa se pri teh trgovcih takole vrtila. Ko so stranke prišle po moko, so jim odrezali večje število odrezkov, ne da bi se potrošniki sploh zavedali tega. Moko so pa špekulantoma prodajali grosist Franc Priml, ki ima skladišča na Largo Panfilu in trgovca Josip Elm. Primuji je kot trgovcu na debelo za nadaljnjo delitev pekom in trgovcem na drobno dobavil moko UDIFA.

Ni vse zlato, kar se svetli

Ponoči je Emergenza s policije postaje v ulici Caprin krožila ob Stari mitnici. Pri tem so agenti natekli na nekoga močno pijanega moškega, ki je ležal na tleh.

Ko so ga pripeljali na policijsko stražnico, so ugotovili, da je pijanec 38-letni Rudolf Renar. Pri sebi pa je moč imel kos zlata. Zaprtašeni policisti so si začeli ogledovati zlato palico in prebrali vtišnjene črke «French-American bank gold 18 Gouvernment of USA». Zaučuden pa je bilo kratko. Ko si agenti malo opomogli od začudenja in natančneje pogledali bleščeč se kos zlata, so ugotovili, da ni zlato, pač le mnogo skromnejša medenasta zlitina.

Fizikultura

Današnji spored srečanj za jugoslovansko državno prvenstvo

Danes 26. t. m. bodo nogometne tekme za državno prvenstvo in republiška prvenstva glavni športni dogodki. Za tretje kolo so bili izrežani naslednji nasprotniki:

I. ZVEZNA LIGA
Dinamo: Metalec
Hajduk: Naša krila
Crvena zvezda: Budućnost
Ponizana: Sloga
Partizan: Lokomotiva

II. ZVEZNA LIGA
Sarajevo: Vardar
Proleter: Mornar
Dinamo (Pantevo): Spartak
Enotnost: Podrinje
Metalec: Dinamo (Skopje)

OPOZORILO LAHKOATLETOM
Vsi atleti naj pohitijo s treningom v lahki atletiki, ker se bodo v kratkem začele prireditve za prvenstvo Tržaškega ozemlja.

Treninje naj bodo ob običnem stadionu pri Sv. Soboti dvakrat tedensko, in sicer v torkih in četrkih od 18 naprej.

POZOR! REDKA PRILIKA zakonsko spalnico

z vzmetmi in žimnicami za 68.000 lir, samsko spalnico za 38.000 lir, žimnice z vzmetmi, štiridelno omaro, kuhinjo z marmornji za 45.000 lir. — Spalnilni stroj «Singers», moderne zatore, štedilnik, motorno kolo, pre. proge in radijski aparat za 15.000 lir. TRST — Viale Raffaele Sanzio 20, I.

Tržaški velesejem

Grad Sv. Justa - Pomorska postaja
Obiščite jugoslovanske paviljone
Jugofolklor-Beograd
Prodaja krasnih narodnih izdelkov: ženske bluže, čipke, hišne copate, listnice, filigrani, namizne garniture, mlinčki za kavo in drugo

JUGOFOLKLOR - BEOGRAD

Pogajanja o delovni pogodbi trgovskih uslužbencev

V ponedeljek 20 t. m. ob 20 je bila v ulici Conti glavna skupščina trgovskih uslužbencev.

Na dnevnem redu je bilo razpravljanje o normativni in medzni pogodbi za delavce te kategorije. Govorniki so proučili položaj, v katerem se nahaja danes ta skupina delavcev ter so na kratko opisali potek dosedanjih pogajanj z delodajalci, na katerih so predstavniki ES predložili zahteve delavcev. Poudarili pa so, da vsa ta pogajanja kljub petim sejam niso dala zaželenih rezultatov. Delodajalci so ostali v svojih zahtevah neomajni ter niso hoteli v ničemur popustiti. Je prav posebno pa niso hoteli popustiti v vprašanju, kdaj naj bi stopila v veljavo medzna pogodba ter v vprašanju prilagoditve plač današnjim življenjskim potrebam, ki povzajajo cen na gospodarstevskem področju bo naše vrste še bolj utrdila, ker so na teh upravljanjih zainteresirani ne le Slovenci, nego tudi vsi demokratični Italijani.

Podpora Delavskih zadrug sinovom zadrudnikov

Tudi v letošnjem šolskem letu bo uprava Delavskih zadrug za Trst Istro in Furlanijo pomagala pri plačevanju šolnih učencem višjih razredov srednjih šol pod pogojem, da so sinovi revnih družin, ki so najmanj še pet let dlani zadrug in stalni obiskovalci zadrudnih trgovin.

Prošnjo morajo prosilci nasloviti in odposlati najkasneje do 15. novembra t. l. na ravateljstvo Delavskih zadrug na Sprehajališču Sv. Andreja 68. V prošnji morajo biti navedeni: očetov poklic, leto vpisa v zadrugo in zadrudno poslovanje, ko, kjer kupuje. Poleg tega je treba navesti še družinske ekonomske razmere.

Prvi pogoj za prošnjo je, da prošlee obiskuje višje razrede srednjih šol.

ŠTUDIJ 8-MESEČNEGA DELOVNEGA NAČRTA ZA TRŽAŠKA PROSV. DRUŠTVA

ŠNPZ vabi zastopnike prosvetnih društev iz Trsta, da se gotovo udeležijo konference, ki bo danes v nedeljo 26. septembra ob 9 dopoldne v Largo Panfilu I-III.

VPISOVANJE OTROK V SLOVENSKE OTROSKE VRTCE

Vpisovanje otrok v slovenske otroške vrtce v Rocolu bo dne 1. in 2. oktobra od 10 do 12 v prostorih otroške vrtce v Rocolu v dvorani pri «Luvacu».

Vpisovanje otrok v slovenske otroške vrtce v Vico Opedale Militare bo dne 1. in 2. oktobra od 10 do 12 v šolskih prostorih v ulici Vico Opedale Militare št. 2.

Vabimo vse starše, da vpišejo svoje otroke v slovenske otroške vrtce.

PREKOPAVANJE GROBOV

Odsek za javna dela mestne občine javlja, da bodo v kratkem začeli s prekopavanjem mlrilev v kripti XXV in v grobovih, k v katerih so pokopani mlrili med 12. avgustom in 11. novembrom 1938.

Vsi oni, ki bi želeli prenos ostanikov v drug grob, naj se v tem primeru obrnejo do 15. novembra t. l. na upravni odsek javnih del pri oddelku za pokopališča v ulici del Teatro št. 5-III: soba 43.

Po tem roku bodo posmrtno ostanke zakopali v skupni jami. Nagrobni kamni pa bodo zapadli v last mestne občine.

BALINCANJE

Balincarska sekcija ZDTV je skupno s športnim društvom Kolonja organizirala balincarski turnir za polni Alojzija Ukmarja. Vsako tekmovalno moštvo bo sestavljeno iz treh tekmovalcev s petimi balini.

Turnir se bo vršil na 8 ali 16 igriščih. Izločilne tekme pa bodo na igrišču v Kolonji. Turnir se bo začel v nedeljo 10. oktobra. Vpisovanje dnevo na ZDTV, ulica Genova 25, ali pa v gostilni Riosa v ulici Madonina 10 do 3. oktobra.

Kratke vesti

Na atletskem mitingu v Stockholmu je vrgei madžarski atlet Imre Nemeth kladivo 56,94 m daleč ter zasedel prvo mesto pred Ericsonom (Švedska), ki je vrgei kladivo 56,23 m daleč.

Češkoslovaški teniški igralec Jaroslav Drobny se je z zmago nad letošnjim prvakom wimbledonskega teniskega turnirja Falkenburgom (ZDA) z rezultatom 8:6, 6:1, 6:3 plasiral v polfinalne mednarodnega teniskega turnirja za prvenstvo ZDA.

Na prvenstvu Evrope v odbojki, ki se bo v kratkem pričelo v Rimu, bo sodeloval tudi jugoslovanska reprezentanca. Jugoslovanska reprezentanca je zavela na balkansko srednjeevropskem prvenstvu v odbojki, ki je bilo pred kratkim v Sofiji, drugo mesto.

IZLETI

ki jih priredi potovalni urad ADRIA-EXPRESS

TRST — ULICA FABIO SEVERO ST. 5 — TELEF. 29.243

17. OKTOBRA T. L. ENODNEVNI IZLET v Postojno, Kanal, Tolmin in Trbiž

16. IN 17. OKTOBRA T. L. DVODNEVNI IZLET v Ljubljano in Bohinjsko Bistrico

Vpisovanje in pojasnila pri VSEH POTOVALNIH URADIH.

TRST - UL. VASARI 10

TRGOVINA TREVISAN

Oglejte si novo bogato pošiljko moških in ženskih čevljev po zelo nizkih cenah

TRST - UL. VASARI 10

ROLEDAR

Nedelja 26. septembra
Justina, Ciprijan

Sonce vzhaja ob 6.56, zahaja ob 18.59. Dolžina dneva 12.03. Luna vzhaja (zadnji krajec) ob 23.27. zahaja ob 15.30.

Jutri 27. septembra
Damijan, Radomira

SPOMINSKI DNEVI

1936 je umrl znameniti ruski raziskovalec P. K. Kozlov. Rodil se je leta 1863.

ENOTNI SINDIKATI

TECAJ ZA KROJILJE PRI ES
Od 25. do 30. t. m. trajla vpisovanje za tečaj, ki ga priredijo Enotni sindikati za žensko krojenje. Vpisovanje se vrši na sindikalnih sedežih v ulici Imbriani 5 in v ulici Montforti 3 med uradnimi urami. Tečaj se bo začel 2. oktobra in bo trilateral tedensko, v torkih, četrkih in sobotah od 19 do 21.

ZNIZANE VSTOPNINE ZA OBISK TRŽAŠKEGA VELESEJMA
Na sindikalnih sedežih v ulicah Zonta 2, Imbriani 5 in Montforti 3 so na prodaj vstopnice po znižani ceni za ogled tržaškega velesejma.

Skupščina uslužbencev tovarna istenstva. Vsi uslužbeni tovarni testenisti: Pastificio, Mulich, Ossinack in Lorenzetti so vabjeni, da se udeleže skupščine, ki bo danes v nedeljo 25. t. m. ob 9 na sedežu v ulici Conti 11. Razpravljalo se bo o važnih zadevah, ki zanimajo to stroko.

VABIMO VSE KOLONE IN POLOVNAJNE TRŽAŠKEGA OZEMLJA NA VAZEN SESTANEK, KI BO DANES V NEDELJO 26. T. M. OB 9 DOPOLDNE V PROSTORIH ES V UL. IMBRIANI 5, I. NADST.

ZARADI IZREDNE VAŽNOSTI SESTANKA, NA KATEREM BO OBRAVNAVANO O POLOVINARSKI POGODBI IN POGAJANJU Z VELEPOSESTNIKI, NAJ SE SESTANEK KA PRAV GOTOVO UDELEŽE VSI PRIZADETI.

ŠOLSTVO
VPISOVANJE V SLOVENSKE TRILETNE ZASEBNI TECAJ ZA ŽENSKO DOMAČO OBRT V TRSTU bo od ponedeljka 27. septembra do sobote 2. oktobra 1948 od 10 do 12 v prostorih Vico Opedale Militare št. 2, soba 15.

KINO
ROSSETTI, 16: «Zakon je zasebna reč», L. Turner, J. Hodlak.
FENICE, 16: «Dnevnik sobarice», P. Godard, B. Meredith.
FILORAMATICO, 15.30, 17.40, 19.50, 22: «Bele Doves», E. Lario, I. Dunne, A. Marshall, Van Johnson.
ITALIA, 16: «Kapitan Blood», Errol Flynn, O. De Havilland.
ALABANDA, 14: «Pohod šeststotih», E. Flynn, O. De Havilland.
IMPERO, 16: «Dobro veče, ljubav», B. Breen, izven programa barvan W. Disneyev film «Praznične morske deklice».

MASSIMO, 16: «Veseli brodarji», Gian-Gabriele, Zaprio.
KINO OB MORJU, «Dakota», J. Wayne, ni v Pinotto.
VIALE, 16: «Nevarna vdova», Gianni in Pinotto.
NOVO CINE, 16: «Veliki festivali», W. Disneyev barvni film.
ODEN, 16: «Krvave arene», barvan vefilim, T. Power, L. Darnell, R. Hayworth.
I. Bergman.
IDEALE, 15: «Kri in arena», barvan vefilim.
MARCONI, 16: «Bengalski sulicarija», C. Cooper, F. Tone.
ARMONIA, «Junka Thiga oceanas», J. Wayne.
AZZURRO, «Kri in arena», barvan vefilim.

RADIO, 16: «Prepovedan raj», B. Davis in C. Boyer.
ADIA, 15.30: «Skrivnost treh dvojnikov», B. Crabbe.
VITTORIA, «Hilada», R. Hayworth.
VENEZIA, 16: «Uporni sinovi», Gale Storm, Jackie Cooper.
STADIO, 20.30: «Slavna pustolovščina», SAVONA, 16: «Dr. Jekyll in M. Hyde», I. Bergman, S. Tracy.
BELVEDERE, 16: «Razburjenje».

MALIOGLASI
ZAMENJAM STANOVANJE z dvema sobama (kuhinja, voda, luč, plin) v mestu z enosobnim stanovanjem in kuhinjo ter pritlikalnimi. Ponudbe na upravo Primorskega dnevnika.

HISO ter 6000 metrov zemlje prodam. Dolina — Kroglice št. 19.

MIZARJI!
DESKE SMREKOVE
in masenove, trde vrste lesa, vezane plošče raznih debelin.

CALEA - Viale Sonnino št. 24
Telefon 90-441

Vsako količino koromačevega cvetja kupim

Plačam po najvišji ceni
Amato Brazar, ulica Gimnastica 80 - Trst

Šola se bo začela!
Ali so vaši otroci dobro obuti?

v trgovini Gec-Alojz-a
Trg tra i Rivi 2 - Trst

dobite dobre otroške čevlje in telovadne copate po IZREDNO NIZKI CENI

Oglejte si tudi novo bogato pošiljko najmodernejših ženskih in moških čevljev

OBMORSKO KOPALIŠČE SV. NIKOLAJ

OB NEDELJAH IN PRAZNIKIH
ODHODI S POMOLA RIBARNICE V TRSTU, (legaina ur

Knjiga na

OB TEDNU NAPREDNE KNJIGE

Buje ustanavljanje novih knjižnic, napredne pravu v Slovenskem Primorju in ljudstvo ne sega po knjigah v tisti meri in s tisto verno, kakor bi to pričakovali. To čudno zveni, ko vemo, da je bila ta dežela pred prvo svetovno vojno odjemalka dobre tretjine vseh slovenskih knjižniških izdaj. Primorski Slovenci se niso odlikovali le po svoji globoki narodni zavesti, ampak tudi po razgibanem kulturnem življenju. Kajti so vzroki, da se je ta nekako tako napredni predel naše domovine v svojem odnosu do knjige pomaknil na zadnje mesto? Da bo slika jasnejša naj posežemo v preteklost.

Ni bila vsa Primorska že od nekdaj na isti stopnji in pogledu ljudske kulture. Najnaprednejši so bili kraji v bližini večjih središč, kjer je bila tudi največja blaginja, in v obrobem pasu, ker jih je pravekno življenje varovalo pred tuji vplivi in jamčilo njihov narodni obstanek. V samotnih, od mest in narodnostne meje oddaljenih vaseh si je knjiga le polagoma utirala pot med ljudi.

Pred očmi so mi posebno nekatera tolmarska hribovska vasi, daleč od svetla, ki so bile tudi daleč od svetla. Ako pogledam nanje iz dajalce štirideset let — kakšna razlika v njihovem kulturnem življenju med tistimi in danes! Poznam vas, ki je tedaj štela kakih pet in šest let, a je le v tri hiše zašla kakšna knjiga. Prizadevanje, da bi se v vasi osnovala knjižnica, je nalezelo razen dveh ali treh težem na splošno pomeh. Skromna knjižnica, ki je kljub temu nastala, je služila le nekaterim deklamatorjem. Fantje iz nekega sramotnega kraja, ki ga je danes težko razumeti, niso vzeli knjige v roke. Mladina se je izživljala v ponočevanju in popivanju po krčmah. Pretepi med sosedi vasi so bili prav tako pogosti kakor večji prazniki. Edino, kar je nekako pomirjevalo splošno posurovelost, je bilo petje narodnih pesmi.

Takoj po prvi svetovni vojni je nastal viden preobrat. Vrok ni bil samo ta, da je mladost rod v letih pred vojno zaradi gostejše mreže šol bolj redno obiskoval pouk kakor njegovi predniki. Vojna je mladino zresila, da je v branju iskala odgovor na mnoga vprašanja, ki jih je stavil težki čas. Hkrati je bil v novem vobstvu kulturno udeleževanje edina oblika odpora in izražanja narodne zavesti in volje. Bilo je razveseljivo kako so po vseh samotnih vaseh nastajala kulturna društva s knjižnicami. Mladost se ni več sramoval vzeti knjigo ali častiti v roke. Posamezne vasi niso več tekmoval med seboj s pestmi, ampak s kulturnimi prireditvami. Pristati ponosnostva in pijačevanja so bili za vedno dotrajani ob stran.

Ta razvoj se je izvršil povsod, kjer je bilo dotlej kulturno življenje v zastoju. Tista leta, ki so v pravekno pogledu skoraj izenačila primorske vasi, hkrati s knjigo se je živa narodna zavest prenesla iz obrobij krajev tudi v najbolj oddaljena naselja. Ne moremo si niti misliti, do kakšne zavajilne višine bi se bila lahko razvila ljudska prosveta, da ni bilo ovir. Plemenitemu zagonu primorskih množic je zadal smrti in udarilo fašizem, ta nespravljeni sovražnik vsake ljudske kulture. Že zaradi tega, ker je hotel uničiti opnišča poglabljanja narodne zavesti in odpora proti raznarodovanju. Prepovedana so bila prosvetna društva in zapleteni vsi tinitarji s knjižnicami vred, ki so zopore na gromad. Ponekod je ljudstvo rešilo knjige, da jih je razneslo po domovih in poškropilo na podstrešja in v kleti. Raznarodovalci so tudi nadalje uporabljali vsa sredstva, da bi slovenska knjiga vsaj mladini ne prišla pred oči. Mladina je smela le še pijačevati in plesati, fašisti so jo s prozornim namenom naravno vzgajali v plehki zabavi. Primorci so bili usaj za vnanji viden vršeni na stopnjo primitivnega ljudstva brez lastnega knjižnega jezika.

Fašisti niso dosegli namena, ki so ga s tem zasledovali. Nasitje

Popravili bomo škodo, ki jo je naredil fašizem

Vprašujem se: ali je mogoče, da bi to nadarjeno, ukažljivo ljudstvo, ki ga odlikuje živa naravna zavest, capljalo kot zadnje v plehki tiskalni tehniki za čim višjo ljudsko kulturo? Mislim, da bi s svojo pridnostjo in vztrajnostjo, ki jo je tolikokrat pokazalo, lahko v do glednem času popravilo škodo, ki jo je naredil fašizem in si zopet priborilo tisto mesto kakor nekdaj. V kolikor za to danes še ne zadostujejo njegove lastne sile, mi moramo pomagati, da zadela zijačovo razpoko dvajset let. To pričuje od nas isto pokolenje, ki ni imelo sreče, da bi nabiralo znanje v materinski besedi.

Rodu, ki ga je fašizem vzgajal v plehki zabavi, je treba pomagati, kako mi razumemo ljudsko prosveto. Ne gojimo vasi in znanj, blek kulturne prireditve, ampak predvsem resno delo, ki dvig izobraževalno množico. Podprati mi je treba pomen predavanj in knjig, posebno knjig, ki nam ne smejo biti svaj za zabavo, ampak moramo v njih iskati odgovora na razna vprašanja, ki pretresajo svet. Primorci so pod fašisti, ki so jim prikrali vsako resnico, živo hrepeljo po odkritju in jasni besedi, danes pa se jim sama ponuja, treba jo je samo zgrabiti. Večerni tečaj, ki nam bi se v zimske

FRANCE BEVK

VIDIM ČAS, KO BO V SLEDNJI PRIMORSKI VASI STAL PONOSN ZADRUŽNI DOM Z BOGATO KNJIŽNICO, KO BODO DOCELA ZABRISANE POSLEDICE DVAJSETLETNEGA ROBTVA IN NE BO VEČ CLOVEKA, KI BI MU BRANJE NE BILU VSADANJA POTREBA

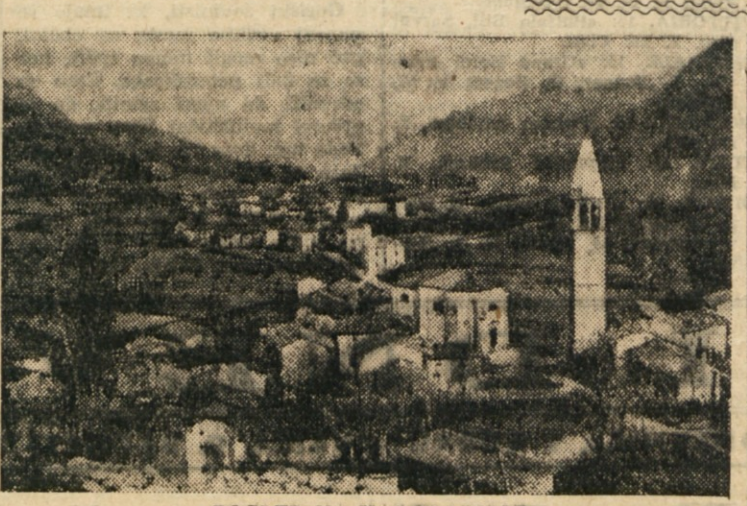
Primorskem

času vršili v vseh vaseh, naj ne po glablja le znanje jezika, ampak naj z branjem novejših del pod spretnim vodstvom zbujajo zanimanje za napredno knjigo. Kdor knjigo z zanimanjem vzame v roke, mu bo kljub zračni težkosti, kajti knjigo čim bolj približati ljudskim množicam, najpogostejše vprašanje, kako vzbuditi zanimanje za čtivo. S te strani je treba zgrabiti za delo tudi v Slovenskem Primorju. Uspeh ne bo izostal.

Vidim čas, ko bo v slednji pri-

Po dolini Karnaehte do pod Jalovca

RIHARD OREL

POGLED NA VAS PLATISCE

Nedelja v septembru. Prvi jesenski znaki v naravi. Tema je še, ko odpremo okno proti severni vzhodu, toda na gorskem sedlu Forador na Camponom in Kvarnerom, dvema gorama, ki obdajata staro mestce Humin, položeno pa precej strmo uvelodino, se pričena komaj vidno javljati jutranji svet. Rod Foradorjem, zadal na melinastih pobočjih leži Breg, prva slovenska vas v tem zadnjem ogranku slovenskega jezika, ki jo je jasno, čisto in polno zvezd, ki polagoma pričenjajo ugašati. Od Kelezniške postaje Humin do Tarcenta, kjer izstopim, vozi vlak le 20 minut. Od postaje v Tarcentu do mesteca je poldrugi kilometer dolg drevozd. Mesto je še zavito v spanje, le pekarne in brivnice so že odprte. Prvi vlak iz Vidma nam prinese časopise, ki jih vsi hlastno kupujejo, da zvedo novice. Prekoračimo mestce in mostič preko Tera, ki žubori kristalno čist med skalami in prodrom, ter krenem po cesti na desno proti gričevju, ki obkroža Tarcent. Pot leze navkreber med vinogradi, ki čakaajo na trgatve, in se srečujejo znake polžov in divljanja naci-fašistov pred leti, ki jih tudi nove zasilne poprave niso mogle docela zabrisati. V pol uri dospemo v Sedle, ki so med vso mnogo trpele. Nekako sredi vasi se odcepi pot na desno ter gre polagoma navzdol, dokler se ne spoji pod Ramandolom pred Tolanom z ravnilno. Levo nam cesto loči, kako mi razumemo ljudsko prosveto. Ne gojimo vasi in znanj, blek kulturne prireditve, ampak predvsem resno delo, ki dvig izobraževalno množico. Podprati mi je treba pomen predavanj in knjig, posebno knjig, ki nam ne smejo biti svaj za zabavo, ampak moramo v njih iskati odgovora na razna vprašanja, ki pretresajo svet. Primorci so pod fašisti, ki so jim prikrali vsako resnico, živo hrepeljo po odkritju in jasni besedi, danes pa se jim sama ponuja, treba jo je samo zgrabiti. Večerni tečaj, ki nam bi se v zimske

tema dolina od krasni gorski rečici Karnaehte (Karnaiti), ki prizuho izpod Velikega vrha (1600 m) in Jalovečevega pogorja pri vasi istega imena. Kristalno čista voda, zelenkasta na globljih mestih, tira po stisnjeni in razjedeni strugi svoje valčke v Tero pod Nemami. Od Tolaria do Dobelega je kakih 8 km, toda cesta je samotna brez selišč. Dolina je divjeromantična. Na obeh straneh se dvigajo sive skale in strma pobočja delno obrasčena gora. Na nekaterih mestih je struga do 6 m globoka, vendar je v bistri vodi povsod vidno dno. Tem tulumom pravijo domačini evirili ali »globojce«.

Dolina je zelo ozka. Cesta, ki jo spremlja, je ponekod vsekana v skalo in prehaja med potoma z brega na breg preko za silo popravljenih mostov. Do zaselka Dobelega vozi iz Vidma avtobus. Dobelega je selišče desetih hiš in izhodišče v naslednje slovenske gorske vasi: na levo v Višorje, dalje ob izviru Karnaehte v vas z enakim imenom. Prav pod Jalovcem (1615 m) so Brezje, kilometer pred Dobeležem pa se odcepi strma cesta v Tajpino in Platišče. Glavna pot gre po ovinkih navkreber, pešec pa si raje izbira bližnjico.

Tajpina leži v recej odprti gorski kotlini. Tu je sedež županstva vseh imenovanih vasi. V Tajpini je cerkev s slovenskim župnikom, ki mora tudi pri cerkvenih opravilih uporabljati slovensko. Domačini govorijo dokaj umljivo narečje z naglasom kakor v Kobarškem kotu (Breginj, Sedlo), od katerega je še dobre tri in pol ure. Tod je nekajkrat (leto 1873 in 1901) hodil znani filolog prof. Baudouin de Courtenay ter v času svojih raziskavanj stal v hiši Valentina Bera, po domače Ričota. Proučeval je tukajšnja narečja. (V daljšem očrtu o tarcentških Slovencih, ki izide še letos kot knjiga, kaj več o tem).

Zemlja daje prebivalcem pikel

ZAHVALA

Dvema tovarišema iz Lonjerja, ki sta darovala priznanice o vplačnem potopstvu za časa narodnoosvobodilne borbe v znesku

9.000 lir

za zgraditev novih zidov in slovenskem kulturnem pogošču, se odbor priručno zahvaljuje in vabi vse zavedne tržaške antifasiste, ki imajo take priznanice, da posamejno zgled omenjenih dveh tovarišev.

Odbor za zgraditev novih zidov na slovenskem kulturnem pogošču

Na straži morskih obal Sovjetske zveze

Sovjetska zveza je velika obmorska država. Od 65.000 km dolžine vseh njenih meja je več kot dve tretjini — 47.000 km — morske meje. Sovjetsko zvezo oblika 13 morij.

Ruski narod je prvi na svetu podvzel daljna morská potovanja. Ruske ladje so že pred tisoč leti prekašale tuje ladje tedanjega časa. Morska potovanja Kijevčanov v Carigrad, potovanja Atanasija Nikitina v Indijo, ki ga je izvršil preje kot Vasco de Gama, potovanje sibirskega kozaka Semjana Dežneva, ki je plul mimo Čukotskih polotokov in je prvi izmed Evropejcev plul skozi morški preliv med Azijo in Ameriko, potovanja okrog sveta ruskih ladij v

XIX. stoletju, vse to so sijajne strani zgodovine ruske mornarice. Ladjedelnice v Rusiji so ustanovili sami Rusi. Leta 1668 je mojster Poluektov izgradil ladjo »Orel« v ladjedelnicah v vasi Dedinokovo na Oki. Leta 1698 so gradili ladje bratje Josip in Fedor Baženi v Holmogorju, katere so Angliji in Holandci z zanimanjem hodili ogledovat. V zgodovini ruskega ladjedelništva je vpisano ime mojstra Kozmina. Od leta 1735 do 1790 je izgradil 17 ladij, med njimi ladij, na katerih sta znamenita ruska pomorska Be-

POMORSKI KADETI NA PARADI V MOSKVI.

ring in Cirikov izvršila potovanja je obalal Aljaska.

Rusi niso bili samo praktični graditelji ladij, ampak so bili tudi dobri teoretični graditelji ladij. Že leta 1723 je izdal v Petrogradu Skornjakov - Pisarev knjigo o mehaniki ladjedelništva, v kateri je opisal vsa izkustva graditeljev ladij in upravljanja z ladjami in plovi.

Slednja ruska pokolenja so počela slavo svojih prednikov. Zelo važno vlogo v zgodovini svetovnega pomorstva so igrala dela velikega ruskega učenjaka N.E. Žukovskega, ki je postavil teorijo ladjiskega vijaka. Ruski učenjak A. Popov, ki je služil v mornarici, je iznašel radio in ga uporabljal v balistični floti ruske mornarice.

Velike zaslugе pri izgradnji ruske mornarice in razvoju vojnomo-rskih znanosti in tehnike ima ruski admiral S. A. Makarov. Sijemu pripisujejo idejo izgradnje torpednih ladij in minonoscev. Izpopolnil je tudi tehniko izdelovanja ladjiske municije. Izgradil je tudi prvi na svetu projekt ledolomilca.

Neprecenljive zaslugе si je pridobil za vojnomo-rsko znanost heroj socialističnega dela akademik A. M. Krilov. Ustanovil je sovjetsko šolo graditeljev ladij, ki so izgradili v domovinski vojni vojni ladje, ki so se izkazale tehnično popolnejše kot nemške.

Ogromne zaslugе imajo Rusi pri odkrivanju novih del in morij. Dovolj je pripomniti, da so ruski mornarji odkrili in raziskali skoraj eno tretjino zemeljske krogle.

V teku stoletja so sovražniki Rusije poskušali zapreti Rusom pot do morja, kar se jim pa ni posrečilo. Ruski mornarji niso bili samo neugnetni raziskovalci, temveč tudi hrabri borci, ki so se znali junaško boriti v težkih borbah. Vsemu svetu so znane slavne zmage ruske mornarice na Črnem, Azovskem, Sredozemnem in Baltskem morju. Od 34 velikih ruskih bitk, v katerih so sodelovali ruski pomorci do leta 1917, so dobili 21 bitk, čeprav jim je v večini primerov stal nasproti močnejši sovražnik.

Z velikim junaštvom so se ruski mornarji skupaj z delavci in vo-jaki borili pod vodstvom boljševi-ške partije za osvoboditev svoje-ga naroda od zatiranja velepos-tenikov in kapitalistov v letu 1917. V leninskostalinskem na-črtu za izvedbo oktobrskih revolucije je sovjetska mornarica od-igrala važno silo revolucije. Na čelu revolucionarnih vojakov in delavcev v Petrogradu so nap-a-dale udarne kolone mornarjev, ki so prišli po ukazani Lenina in Sta-lina iz Kronštada. Helinskija in Revela, sovražniki revolucije in k zmagi pomembno prispevale.

Mladopokolenje sovjetskih mor-narjev se vzgaja na slavnih voj-

da se je bahal ali pa skušal kot del svoje taktike, da me pokvari, da odstrani moje zadržke na-pram njemu.

Budenzova izjava, da so Earl Browder in drugi komunisti vi-del odisej in knjigo odobrili se pred izidom, je novica zame in mi tudi ni mar.

Sedaj se zdi, da so Budenzovi izpričevalni talenti res prišli v polno uporabo. Nobenega dvoma ni, da je bilo moje ime poteg-njeno v val današnje historije za-rali tega, ker sem aktiven v novi progresivni stranki. Gotovo se ne more dvomiti, da je namen vsega fantastičnega strašenja o spionazi, ohrnit Wallacea s tem, da se ohrni njegovi pristaji.

Članek o vsebini te knjige je bil objavljen v »Saturday Even-ing Postu« pozno leta 1943. Cu-dim se, da si Budenz ne domi-slja, da je »podkupil« tudi ured-nike tega tednika.

Kot je resnično v primerih mnogih knjig, ki jih založniki smatrajo za važne, tako je tudi v tem primeru krožilo po New Yorku več odvisov mojega roko-pisa dva ali tri mesece pred izo-pisom. Nekateri odvisi so bili pre-loženi knjižnim klubom, Book Find Club je razmožil ti knjigo leta 1944 in zdaj se mi, da je Bu-denz omenil, da je bil on odgo-voren za izbiro. Če je to res ali ne, ne vem in me ne briga. Mor-

LOUIS ADAMIČ ZAVRAČA OBREKOVALCE

MIRKO G. KUHEL

Adamič je dal ameriški tisku gojalsko in razjasnilo glede Budenzove izjave, toda ker na-men posvečuje sredstva, je ve-lika večina listov šla mimo nje-govega poljanila. Tukaj objav-ljam njegovo celotno izjavo:

»Budenz pravi, da mu je leta 1943 komunistična stranka dal-a nalogo, da me »politično pokva-ri« s tem, da bi me pridobil za ustanovitev federalizirane Jugo-slavije kot posledica osvobodil-nega gibanja partizanov pod vo-dstvom Tita. Zaradi mene je to lahko mogoče; toda če je res, te-daj je bila Budenzova misija, da me politično izpriidi, popolnoma odveč. Dogodilo se je namreč, da sem v svoji knjigi »The Native's Returns«, ki je izšla devet let po-prej (1934) in predno sem sploh vedel za kakšnega Tita, odločno in odprto pisal v prilog jugoslo-vanske federalizacije pod progresiv-nim ali levčarskim vodstvom, ki bi bilo zmogoče delovati za večjo balkansko ali vzhodnoevropsko

slovenska reakcija v Ameriki, ki v eni sapi pere in zagovarja protinacionalno stališče, katerega je zavzel med okupacijo Jugosla-vije ljubljanski škof Gregorij Rožman, obenem vzklila Thoma-sovemu odboru glede neamerički-aktivnosti in daje duška esenzija-m, ki prihajajo na dan v zvezi s preiskavami v Washing-tonu. Istotčasno pa tudi skuša iz-koristiti priliko, da bi med slo-venski Američani napravila ob-razed vsakega naprednjaka, ki ga razne grožnje niso prelevile iz Pavla nazaj v Savla. Vsa kopja pa se v prvi vrsti naperjena na one, ki danes podpirajo in zagovar-jajo napredno stranko in Hen-ryja Wallacea. Silno se jim mu-di, kajti do volitev sta le še do-bra dva meseca. Progresivna stranka pa raste in se širi.

Louis Adamič, ki je največ živovljenj in delal, da je amerika-jnost vsaj deloma spoznala, kdo in kaj so Slovenci, kakšna je bila njihova usoda v trinaest sto-letju njihove zgodovine, njihove narodne in politične težnje — je postal glavna tarča. In vse to zaradi tega, ker je hotel prosilati Budenz, večernjani odpadnik od katoličanske cerkve in komunist, a dananjši espokornik in zaveden katoličan, na preiskavi omenil Adamiča in njegovo knjigo »My Native Land«.

V tej knjigi je Adamič razgla-lil

venčije progresivne stranke in je važen faktor v njenem razvoju. Z njim vred se tudi mi borimo proti volni vojni, kajti zavedamo se, da ne bi pomenila samo kon-jice ameriške svobode, temveč tu-dij konec civilizacije.

Zaradi tega je važno in potreb-no, da se ameriški Slovence prav resno zavedajo tega neameričke-ga gibanja, ki ga slayajo naši so-vprotniki, in ga pravilno razume-vajo.

Danes je pred javnostjo naj-že ubiti človeka s tem, da se naj-prej ozri na komunizem, brez razlike kako nedolžna ali nevažna je taka zveza, nato pa to vest raztrobiti po časopisih in radiu. Osumiti koga kakvega po-dlega dejanja ali zveze, vsled čer-saj bi se ljudstvo nad njim zgra-žalo, je stara fašistična metoda. Tak človek nima prilike zagovo-raj, ker ni obtožen. In sum potem postane »fait accompli« — to je, dosežen je namen, da se človek v javnosti ubije.

konfederacijo. Ta naj bi se ko-nee konca oprlala na Sovjetsko zvezo pod pogoji vzajemnega, obojestranskega sporazuma ali pa prišla v okvir sovjetskega delo-kroga. Za balkanske narode ni-sem videl nobenega drugega iz-šoda leta 1934 in glede tega še sedaj nisem spremenil svojega mišljenja. (Knjiga je bila v stari Jugoslaviji prepovedana).

»Knjigo »The Native's Returns«, kjer je v tem smislu daljša iz-java, je razpečeval Book-of-the-Month Club februarja 1934 in knjiga je bila tako dobro spre-jeta krížem po Združenih državah in še drugod, da je v moje pre-senečenje bil v razpodrjati na prvem mestu več let. Bila je tudi izbrana za eno izmed 100 enaj-boljših knjig za leto 1934 in vključena v posebno biblioteko, ki jo je poklonila Bell hiša usta-nova American Bookseller's As-sociation.

Z Budenzom sem imel stike leta 1942 in kasneje, ko sem iskal gradivo za svojo drugo knjigo o Jugoslaviji po imenu »My Native Land«. »Daily Workers«, ki ga je Budenz urejeval, je bil edini list v Ameriki, ki je obsežno objav-ljal jugoslovanske partizanske komuniste, ki so prihajali po-moškovskem radiu in ki so se mi tedaj zdeli resnični — ter so se izkazali za točne ob času, ko sem knjigo napisal. »Daily Wor-

kers« je bil edini list, ki je imel celotno vsebino teh komunikacij in zaradi tega je bil Budenz eden izmed številnih virov za moje informacije. Kaj si je pa on mi-slil o svoji volji napram meni, mi je pa bila tedaj in je še sedaj deveta briga.

Morda je Budenz videl dele mojega rkopisa, ko sem primer-jal dejstva in delal zaključke z raznimi osebami, katere sem po-terboval, da napisem resnično in zanimivo knjigo. Možno je tudi, da so se Budenz in drugi komu-nisti strinjali z mojimi idejami glede Jugosla-vije, katere so se mi porodile in sem jih objavil že leta 1934 in katere si lastim še sedaj.

Slovenci v Ameriki imamo še nekaj listov, ki bodo to izjavo približali. Niso se ustrajali raz-nih groženj in težb in skušajo narod poučiti o resnici. Imamo pa tudi liste, ki so se popolnoma dali prevartiti — prostovoljno ali drugače — po propagandi in pri-stiku reakcije iz starega kraja in ji sedaj v polni meri služijo. Sviga-Svaga politika tega ne uredi-ko jarno razkrinkuje njihovo zna-čaj. Slovenskemu narodu dolgo-je težek odgovor. Slovenci Američani bomo ostali v svoji ameriški domovini in se borili za njo. Ubežna reakcija je prišla in bo odšla.

GORIŠKI DNEVNIK

PODRUŽNICA UREDNIŠTVA IN UPRAVE PRIMORSKEGA DNEVNIKA V GORICI - SVETOGORSKA ULICA 42 - TEL. 749

PRIPRAVE ZA „LJUDSKI TABOR“ V SOVODNJAH PRI KRAJU

Slovinci, danes se bomo vsi našli na našem narodnem prazniku

Jesensko sonce obseva našo prelepo Goriško. Misli vseh Slovincov pa so uprte v Sovodnje, kamor bomo danes pohiteli v največjem številu, da tako dokazujemo ne samo našo moč in enotnost, ampak tudi naše prebujeno stremljenje po napredku, po kulturnem izživljanju in zdravem športnem udejstvovanju.

Posebno so se posvetili današnjemu taboru vsi Sovodnjenci, da čim boljše sprejemo tisoče in tisoče rojakov in jim pokažemo, da v svoji zavednosti ne zaostajajo za drugimi našimi kraji.

Včeraj je v Sovodnjah vse mrgolelo. Zibralo je bilo zlasti na prostoru, kjer bo nastop številnih pevskih zborov in glavno zabavišče z reslico in plesom. Postavili so krasen oder z nenavadno velikimi umirjalci, ki bo lahko sprejel stotine in stotine kulturnih Slovincov. Preskrbljeno je že vse, da se bodo gošče od blizu in od daleč dobro počutili.

Sporod današnjega vseslovenskega praznika je sledeč:

Ob 9. uri: Tekma v balincaju (tekpa po dva člana); ob 14 uri: Pričetek športnih tekem:

Brzotek: 100 moški, 60 m ženske, 60 m najmlajši;

Škole v višini: moški in ženske; Škole v daljini: moški in ženske;

Tek čez drn in strn 2000 m; Vlečenje vrvi.

Ob 15.30: Kolesarska tekma na progi Sovodnje - Dobrdo - Jamlje - Stander - Sovodnje.

Ob 16.30: Pevski koncert in balet.

Po končanem koncertu razne zabavne igre (tek v vrečah, razbijanje loncev itd.) in prosta zabava s plesom.

Upamo, da ne bo Slovincov, ki se ne bodo udeležili našega praznika „Ljudskega tabora“ v Sovodnjah.

Avtobusi v Sovodnje

Meščane, ki se bodo udeležili današnjega „Ljudskega tabora“, opozarjamo, da vozi iz Gorice v Sovodnje avtobus, ki odhaja s Travnika. Z ozirom na spored tabora je zanje najbolj primerna vožnja ob 13.30. Zadnji avtobus iz Sovodnje v Gorico vozi ob 22. uri.

Opozorilo bivšim partizanom

Odeček za bive partizane pri DFS poziva vse bive partizane, ki niso še izpolnili in vložili prošnje za priznanje partizanstva, naj se čim prej javijo na sedežu v ul. Montesanto 42.

Nemudoma naj se zgledajo letniki 1928, 1927 in 1928 - bivši partizani. - Prejeli bodo važna sporočila glede prošnje, ki jo lahko predložijo pristojnim županstvom za oprostitve vojaške službe.

Cene na živilskem trgu

Ohrovt 20 lir kg, kapus 40, cvetača 36, pesca 36, cikorkija 34, zelena 50, spinata 72, uline 120, fižol v stročju 115, fižol v zrnju 140, melancane 60, paprika 80, paradižniki 52, kocke 84, krompir 22, čebula 28, česen 180, kostanj 60, smokve 40, jabolka 140, hruške 130, breskve 148, češnje 80, grozdje 80-140, limone 80, jaja 40, maslo 1350.

Nekaj iz črne kronike

Gasparinjev sokrivce pod ključem

Goriška policija še vedno nadejuje s preiskavo, da končno razjasni zapleteno delo znanega sleparja Gasparinija. V zvezi s to afero je včeraj aretirala 44-letnega Bernarda Urbanija iz Milana.

Na podlagi tiralice, ki jo je izdelalo sodišče v Pisi, so organi javne varnosti v Trzinu aretirali včeraj 28-letnega Jožefa Sizza, ki je prišel

IZ PODGORE NAM PIŠEJO
Za 5 žarnic - 550.000 lir

Za spopolnitev javne razsvetljave v Ljudskem vrtu v Gorici bodo porabili nad pol milijona lir. Mestna uprava gotovo hoče s tem omejiti, v kolikor se da, tajne sestanke mladih parov in s tem napovedati boj nemorali. Toda tudi okoliščini plačujemo davke, zato ni nam vseeno, če se tu tako na lahko trosi denar, medtem ko v okoliških vaseh ravno glede razsvetljave marsikaj ni v redu. Pred cerkvijo v Podgori n. pr. po cele tedne ne gori edina žarnica, ki je tam. Ne manjka v predmestju tudi drugih potreb, kakor popravilo slabih cest, kanalizacija, ureditev pokopališča, vodna napeljava itd. Kar se tiče cest sta posebno vzorni cesti v Podgori na Kalvarijo in ona, ki pelje od železniškega predora v glavno progi Standerju. Okoliške ceste so skoraj vse več ali manj potrebne popravila. V Podgori je tudi vodovod močno pomanjkljiv. Ljudje morajo hoditi po kilometre daleč in tam čakati na vrsto, da si natočijo malo pitne vode. Pranje pri posameznih studenih je premalo higiensko. Tam kjer se zajema pitna voda, ne bi smeli prati. Vendar se to marsikje godi, ker ni nobenega korita za pranje.

Ne zahtevamo od mestne uprave, da v obrambo morale skrbijo za razsvetljavo samotnih plesišč (n. pr. pri Gori), toda vsaj obljubeni sektorji naj bodo razsvetljeni in iz vodo preskrbljeni.

Ce se porabi za montažo pet žarnic nad pol milijona lir, mi smimo, da bi se lahko tudi za nujnejše potrebe okoliških vasi malo bolj pobrigali.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

V goriški občini je bilo od 19. do 25. septembra t. l. 15 rojstev, 6 primerov smrti, 3 poroke in 7 vknjiženih porok.

Rojstva: Cattarin Laura, Del Negro Alfred, De Piero Nadja, Vric Lucijana, Panarese Marija Dolores, Persolija Lojzka, Buffolin Peter, Coccani Marilona, Musser Nives, Rosano Franka, Spina Karmela, Torresan Franka, Crocetti Bruno, Trinzi Lilijana, Planinšek Sergej.

Smrti: 65-letna gospodinja Bremec vd. Del Bianco Marija, 33-letna gospodinja Gorjan pr. Cluffarin Georgina, 65-letni kmet Cilib Franc, 80-letna gospodinja Malin vd. Gattolin Marija, 89-letna gospodinja Rosaro vd. Hugues Alma, 19-letna gospodinja Sulli Nella.

Poroke: Koroja Bizjak Karel in uradnica Moratti Alma, državni uradnik Zuberi Anton in gospodinja Larise Orfina, kapitan ital. vojske Gran Herman in učiteljica Beretta Lilija.

Vknjižene poroke: mesarski vajenec Pecorari Herman in uradnica Moratti Alma, agent javne varnosti Maganuco Santo in gospodinja De Lito Marija, agent civ. policije Candussi Elidorio in gospodinja Paluzzano Elida, tehnični pomočnik Bernardi Cezar in gospodinja Paulin Elida, železniški uradnik Fogari Marino in učiteljica Barnaboe Sabina, geometer Nanut Mario in gospodinja Della Negra Ada, oljčar Bracco Lino in gospodinja Facchini Hermina.

Proslava pete obletnice ustanovitve XIX. SNOUB Srečka Kosovele

Zveza borcev sežanskega okraja bo danes v nedeljo 26. septembra proslavila peto obletnico ustanovitve XIX. SNOUB Srečka Kosovele v vasi Pliskovica na Krasu.

Ob tej priložnosti bo množično zborovanje vseh bivših borcev XIX. SNOUB Srečka Kosovele, njihovih svojcev in vseh tistih, ki so se borili za osvoboditev Primorske.

Začetek proslave bo ob 10. do 12. uri. Po njej pa bo ljudsko rajanje.

Borci brigade, borci IX. korpusa, primorsko ljudstvo, udeležite se proslave!

Novi grad 91 udeležb in 966 delovnih ur, Brtonigla 57 in 176, Savudrija 17 in 40, Umag 106 in 840, Sv. Lovren 50 in 527, Kratica 78 in 700, Marušiči 115 in 900, Momjan 54 in 516, Castelvenere 120 in 805, Materada 127 in 1.272, Sv. Marija N-K 33 in 265, Groznan 69 in 620, Nova vas 30 in 250, Baje 160 in 1.600. Skupno 1.098 udeležb in 9.457 delovnih ur.

Na organizacijskem polju so posamezni sektorji priredili več izrednih sestankov, preuredili nekaj društvenih sedežev in dosegli 1.238 vpisov novih mladincev. Obnove so tudi večino članskih izkaznic.

Posebno pažnjo so posvetili razvoju športa.

Vsekakor je tudi bujska mladina vredna vsega obdobjanja, ki žrtvuje rade volje po vseh svojih dnevnih naporih pri kmetstvem delu in delu v delavnicah ter podobno nekaj dnevo ur še za skupnost in s tem za dobrobit istrskega delovnega ljudstva! Narodom s takšno mladino je bodočnost vsekakor zagotovljena.

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

PROSTOVOLJCI PRI GRADNJI ZADRUŽNEGA DOMA V BUJAH, KATERIM SO POMAGALI TUDI TRZACANI

HAJDIMO V REZIJU!

Planinski izlet 2. in 3. oktobra

Pesnik Ivan Trnko nas je v Domu in svetu 1907 s toplimi črticami vabil in klical »Hajdimo v Rezijo«. Studente so mu takoj sledili, se opasili, preplezali Kanin in šli k Rezijanom. Danes po štiridesetih letih se odzovejo sretnemu klicu največjega pevca Beneške Slovenije, je tudi goriški planinci.

Dasi ne moremo več govoriti o kakem zaplanknem pozabljenem svetu tam za Kaninom, vendar ta jesensko planinski izlet marsikomu še odkrije novo, pravilno, še nepoznano, a tolikokrat opisano deželico. Da pa ne bomo samo vozarili s kamionom, nočemo priti v Rezijo okrog po gladki beli cesti, marveč ji stopimo v bok iz Tarcenta ob Teru navzgor in potem čez strome vrhe, čez znamenite Muze (M. Muš), čez rezijanske Dolomite in planine naravnost v njeno ostrje na Ravenco. Ob Rezijanski Beli in njeni srebrni pismi se le malo sprehodimo, razgibamo in razbistimo pri Rezijanih od lipov, pa se pod večer vpravimo čez Rezijsko (Na Beli) po magistralni cesti proti Gorici.

SPORED IZLETA: Odhod v soboto 2. oktobra ob 14 uri s kamionom čez Tarcento do izvira Tera in do Mužaca. Prenočišče na prvi bližnji planini - seniku. V nedeljo 3. oktobra prehod čez Muze v Rezijo, kamor pride po nas isti kamion. Tura ni naporna, ali je prepričljiva raje dobrim, ne prepričanim pešcem. Prijavite se v Kaminski knjižarni na Travniku najkasneje do petka 1. oktobra predpoldne. Če do tega časa ne bo dovolj prijavljenih, bo izlet odložen.

KINO

VERDI: 14. »Naskok šestotih«, E. Flynn in O. de Havilland.

VITTORIA: 15. »Buffalo Bill, barvni film, J. Mc Cre.
CENTRALE: 15. »Grand Hotel Astoria«, L. Turner, G. Rogers in W. Pidgeon.

MODERNO: 15. »Poletna nevihta«, L. Darnell.

EDEN: 15. »Uporniki Sahare«, V. King.

ODEON: 15. »Prehod smrti«, J. Holt in N. Grey, ter »V resnici kakor v romanu«, M. Carel in A. Ambler.

S čim se bavi neizvoljeni občinski odbor

Gonja proti Slovincem se nadaljuje

V Standeržu odžagali simbol zmage nad fašizmom

Včeraj v soboto okrog 11 ure dopoldne so prišli občinski delavci in strokovnjaki iz Gorice v Standerž na trg pred cerkev, kjer je že od 1945 leta stal velikanski drog, simbol zmage našega ljudstva nad največjim zatiralcem vseh članov, nad fašizmom.

Standeržani kot zavedni Slovinci in demokrati, ki so neizmerno trpeli pod fašizmom in ga z vsemi silami pomagali rušiti do končnega uničenja, so po zmagi postavili kot zunanji vidni znak svojega navdušenja in radosti mogočen mlaj. Pripeljali so ga iz Trnovskega gozda, središče vsega našega narodno-osvobodilnega odpora na Primorskem.

Nešteto krat je na tem mlaju zaplapolala zastava svobode, vidna daleč preko furliške ravnine in vse tja proti Vipavski dolini. Prebivalci so bili na ta drog ponosni in so ga čuvali kot svetinjo, ki je tesno povezana z njihovim trpljenjem in njihovo zmago.

Veliko ogorčenje je zavladalo že takrat, ko so se nenadoma pojavili gasilci in odžagali peterokrako zvezdo, ki je štrlela na vrhu droga v nebo kot opomin vsem zatiralcem demokracije in ljudske volje.

Goriški šovinisti, ki imajo še zmeraj volilna mesta na občini, pač niso mogli mirno spati, ker so se bali peterokrake. Zato so odredili, da mora zginiti, da se njihovi šovinistični živci umirijo. Tako tudi drog jh je bodel v oči.

Zato so na uradni seji odločili, da ga je treba podreti. S tem svojim delom hočejo dati slovo na svoja mesta pred občinskimi volitvami, ker čutijo, da jih bo

ljudska volja pometla s stolčkov, kamor so jih postavili anglo-amerikanski okupatorji in podpirali vsi šovinistični krogi ter ostanki bivšega režima.

Mi Slovinci sprejemamo ta ukrep kot navadno gonjo proti Slovincem, ki se bo posebno sedaj pred volitvami postopila. Z odžaganjem droga v Standeržu mislijo sedanji občinski oblastniki, da si bodo zagotovili na prihodnjih občinskih volitvah stolce v upravi, ker bo lep del teh dosežanih občinskih svetnikov kandidiral na nacionalističnih listah. Torej žaganje drogov ni nič drugega kot pričetek volivne kampanje in nadaljevanje gonje proti slovenski manjšini. Tako razumejo ne samo Standeržani, ki so neposredno prizadeji, temveč vsi Slovinci v Italiji. Toda kruto se varajo gospodje na občini, ako mislijo, da bodo s starimi metodami zastrašili našo manjšino. Ona bo še bolj kompaktna in enotna, ona bo še bolj strnjeno nastopila na prihodnjih volitvah, da pomete skupno z drugimi demokracističnimi gibanji in strankami ostankne zajedalce.

Sedanja občinska uprava se bavi samo s politično-šovinističnimi zadevami, kar ni njena kompetenca; zanemarljivo pa polnoma potrebe najširših slojev občinarjev, posebno na obronkih mesta, kjer živijo sami Slovinci. Tež osovraženi upravi je bolj pri srcu n. pr. povečanje razsvetljave v ljudskem vrtu, za katero je votala preko pol milijona lir, kakor pa napeljava električne struje v slovensko vas Sent Maver, ki spada pod mesto in do

danes v dvajsetem stoletju nima še elektrike. O urejevanju cest, vodovoda, kanalizacije, šol, otroških vrtcev po slovenskih vaseh pa niti govora ni na občinskih sejah.

Vse take stvari Slovinci, ki plačujejo občinske davke, dobro vemo, zato se bomo borili ne samo zaradi tega, da zrušimo tak aparat, ki mu gredo po glavi drogi in peterokrake zvezde, temveč da dobimo svoje slovenske občine, v katerih bodo upravljali ljudje našega zaupanja in bodo skrbeli za dobrobit prebivalstva.

Nove mezdne lestvice za trgovske uslužbence

VELJAJU TUDI ZA NAZAJ

Zveza trgovcev je sporazumno s sindikalnimi organizacijami sestavila nove mezdne lestvice za vsa meščanske trgovske podjetje goriške pokrajine na podlagi zasedanja sporazuma, ki je v vrednotenje plač kategorije, ki je bil dosežen 1. julija t. l. v Rimu.

Lestvice se tičejo uslužbencev trgovskih podjetij na drobno in na debelo (obleka, pohištvo, razne potrebščine, industrijski proizvodi, jestvine, kolonialno blago) ter imajo veljavnost od 16. decembra 1947 dalje. Delodajalci so dolžni ravnati se po novih mezdnih določilih in morajo izplačati svojemu osebu vse zaostanke od 16. decembra lanskega leta.

V Ankaranu so žene zborovale

Antifašistična fronta žena je moč na organizacija, ki žanje za svoje delo velike uspehe. Naloga, ki si jih zadaje na svojih sestankih, so vse pozitivne, gledane s perspektivo boljše bodočnosti za vse Slovence. Pa tudi pri reševanju lokalnih problemov je njena odločitev in sodelovanje velikega pomena. Zato v veseljem pozdravljamo vsako novico, ki govori o njih sestankih.

Iz Ankaran-Valdoltre smo prejeli iz dopisa:

Sinoči smo imele množični sestanek žena. Udeležba je bila v resnici zadovoljiva, saj nas je bilo 100 tovarišic, kar je prvič, odkar ta organizacija pri nas obstaja. Po navadi jih prihaja na sestanke od 25 do 40. Mogoče je k temu pripomoglo poštvalnost tovarišice Savelje Pine in Sabadin Lidije, ki sta obhodile vse Ankaran precej varžene, ni bilo lahko njihovo delo, ki je bilo kronano s uspehom. K lepmu obisku pa je pripomoglo tudi opozorilo na važnost tega sestanka.

Kot glavna točka sestanka je bilo pismo, ki so ga napisale za izšiti odbor mednarodne organizacije demokratičnih žena. To pismo so najprej prebrali v slovenski in italijanski in nato skupno predbrali točko za točko z ozirom na njega velik pomen. Vse navzoče so z zanimanjem sodelovale in ob koncu v veseljem podpisovale zadržane pismo. Dobro se namreč zavedajo, da bodo s tem prispevale k zmagi demokracije in utrditve začlenega miru v svetu.

V drugem delu sestanka so razpravljale o delu, ki naj bi ga izvršile v tednu ter si o ta namen zadale razne naloge. Nekaj jih je, ki so res z vsem srcem pri delu v korist skupnosti, ostale pa, ki so se nekam mlačne, bi bilo dobro, da bi jih pritegnili.

Vsi v Marezige!

V ponedeljek 27. t. m. bo v Marezigi veliko zborovanje mladinskih delovnih brigad okraja Koper (Vanganel, Marezige, Boršt). Začetek ob 15 uri. Pridite vsi!

Reševanje tovariša Marka

sen se tudi Vlada Dedijerja, ki me je uro prej vprašal, po katerih ulicah sem namenjena. Svetoval mi je, naj grem po stranskih in (skoraj za trdno) govoril, da me bodo agenti prišli.

Bilo je 1. julija, osem dni po začetku vojne proti ZSSR. To se je zgodilo pri spomeniku Vuka Karadžića, sredi gruče ljudi, ki so čakali tramvaj, s katerim sem se hotela odpraviti na Dorčol. Zapolnila sem si nekaj o tistih ljudeh: Vsi so obrnili glave, vendar pa so naju vsi gledali toplo, brezbržno - le neko dekle je očito široko odprlo in izbuljilo. Poznala naju je z univerze, iz ženskega gibanja. Pot do policije je bila dolga, počasna, prazna, ljudi ni bilo, in posrečilo se mi je spustiti na hodnik »Zgodovino VKP (b)«, neki z Dijdo roko pisan razglas in še nekaj malenkost. Bila sem malone otroško vesela, da bodo Dijdo in tovariši vedeli, da sem vrgla to proč jaz, in otroško sem se tudi veselila, da grem na policijo »čista«. Še ena uličica: bilo je čisto vseeno, ali bo našli v moji torbici Tolstojev »Vojno in mir«, ali

»Zgodovino VKP (b)«. V zapore sem šla kot komunistka med nemško okupacijo.

To mi je postalo jasno čez eno uro, ko sem sedela v policijski razglasovalnici, kjer je uradnik prebrskalo moje stvari in jih skrbno zapisoval, nobeden izmed agentov se ni zanimal za nas; nihče nas ni nič vprašal, bile smo že številke, trenutno manjše, ker dotlej še ni bilo aretiranih mnogo naših. To je trajalo vseh dvajset dni, kolikor časa smo bile zaprte na policiji. Nekada dne pa nas so vse poklicali. Po vrsti smo prihajale v pisarno, vprico nas so zapisovali splošne podatke, ko pa smo odšle, so natipkali cele strani. Silile smo odločke, iz katerih smo zvedele, da smo postale izenačene zelo važne partijske funkcionarke, zelo važne osebnosti v javnem življenju in podobno. Tako se je beograjska policija priljubila Nemcem, me pa smo vedele, da pomeni to - poti v borišče. Ravnali so z nami ravno tako, toda pod okriljem nemške sile so se čutili močne, Kos-

maješ se je bahal, da že potuje v Moskvo, in v nas je videl le - meso.

To pusto desetdnevno življenje so nekoliko kratkocasično drobna razvedrila, ki smo si jih preskrbovali. V sobi nas je bilo vedno okrog petnajst in med seboj smo se skoraj vse poznale. S hodnika smo kradle knjige, ki so nam jih zaplenili, skrivale smo jih v luknjo v steni, brvale po ves dan, pošiljale naročila iz zapora in organizirale vrsto drobnih razvedril. Čudno, to je veselilo nas vse, čeprav smo že za trdno računalno z ustrelitvijo in željno smo požirale vsako vrstico iz časopisov.

Iveko - bilo je v mraku - sem zagledala skozi okno visoko postavto ženo, ki je hitro hodila po ulici od hotela »Majestica« in tja in gledala v naša okna, spominjajoče na vzmemirajo latiovko, ki leta okrog gnezda. Bila je moja mati in vsak večer sem pomnila ob dolocenem času roke skozi rešetke, da sem jo pozdravila; mati me je po rokah spoznala in vse smo imele solze v očeh. To je bila naša vsakodnevna radost. Mama je prihajala vsak dan.

Z dvorišča, kamor smo hodile na izprehod, smo preštevale tovaršice na oknu. Prvi dan smo prešlele vse. Čez sedem dni se obraz Slobodana Škerovića, Vu-

la Anlića in še nekaterih drugih niso več pokazali. To je bila prva ustrelevec, ki so jo objavili. Prejšnji dan sta se Stevo in Vule pravi vrati naše celice brila. Vprašale smo Vula:

»Ali je res nujno potrebno, da se briješ?«

Samo tiho se je nasmehnil. Vili, kakor je bil vajen, je odgovoril: »Od tod pojdemo vsi z nogami naprej.«

Zvečer so jih na hodniku pomikali klicali; mi smo gledale skrivaj izza vrat, drugi dan pa so ostale njihove iz žepov drobne, v robce zavite drobnarije na hodniku na mizi. Hrano od zunaj so prepovedovali, oni pa niso več gledali skozi okno - niso nas več bodrili!

Vse smo si želele, da bi nas še klicali. Vse je bilo mrtno. Od zunaj je prodrla samo nekaj vesti z vzhodne fronte, nemška ofenziva je bila v razmahu. Zelele smo si, da bi tekel naša hitreje, čeprav bi se bližala smrt. Smrti se nismo prav nič bale. Hotela pa smo si rešiti življenje in z najnavadnejšimi triki in simuliranjem smo spravile tri tovaršice v bolnišnico. Pozneje smo zvedele, da so napenjali tovaršice vse sile, da bi nas spravili v bolnico in v tem pogledu se nam mnogo pomagali. Takrat se še niso bile začele množične ustrelitve in izmed žensk ni bila ustreljena še nobena.

(Nadaljevanje.)